

SELEVCIA

AD CALYCADNVM

SAYI III -2013

OLBA KAZISI YAYINLARI

SELEVCIA AD CALYCADNVM III

Olba Kazısı Yayınları

Olba Kazısı Yayınları
SELEVCIA AD CALYCADNVN III

Seleucia ad Calycadnum, hakemlidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia ad Calycadnum* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia ad Calycadnum* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia ad Calycadnum, hakemlidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsuzsa yayınlanır, çalışması yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia ad Calycadnum* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia ad Calycadnum* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Meral Akurgal
Prof. Dr. Salim Aydıöz
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Scott Redford
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Fikret Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepçe
Doç. Dr. Efrumiye Ertekin
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Sema Sandalcı
Yrd. Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia ad Calycadnum
Olba Kazısı Yayınları
Sertifika No:

Sayı: 3

ISBN: 978-6055-668-33-4
Mayıs 2013, İstanbul

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33342,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
e- posta: ozyildirimmurat@gmail.com

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com
Sertifika No:

Baskı ve Cilt

Yayıncılık Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu, Fatih Sanayi Sitesi, No: 12
197-203, Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 612 58 60
Sertifika No:

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia ad Calycadnum | Sayı 3 | Nisan 2013

Olba'da Şeytanderesi Vadisi'ndeki Kaya
Kült Alanında Bulunan Unguentariae
Tuna Akçay
9

2012 Yılı Efes, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean
Anıtı Kazıları Depo Çalışmalarından İlk
Gözlemler, Yeni Bir Keşif: Ayasuluk'ta Cam
Atölyesi
Ebru Fatma Fındık
31

Bizans Sikkelerinde Başmelek Mikhail ve
Aziz Mikhail Tasvirleri
Ceren Ünal
49

Klaros Kasesi ve Anadolu'da Pers
Egemenlik Döneminde Cam Kase Üretimi
Konusunda Düşünceler
Emre Taştemür
65

Silifke Müzesi'nden Erken Bizans
Dönemine Ait Gümüş Tılsım
Gülğün Köroğlu
81

Olba Kazılarında Küçük Buluntular
Emel Erten
101

Ermeni Baronluğu'nun Kuruluşu
Fatma Akkuş Yiğit
129

Artuklu Türkmenleri'nin Sikkelerinde
Mitolojik Bir Yaratık: "Çift Başlı Kartal"
Ramazan Uykur
145

Fatsa Cıngırt Kayası'ndan Ele Geçen 10
Sikke Üzerine Gözlemler
Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer
159

Genius Loci: Towards a Roman
Understanding of Carthage
Jessica L. Ambler
183

Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2007-
2010 Sezonu Cam Buluntuları "Pencere
Camları"
Tümay Hazinesdar Coşkun
197

Olba Manastırı: 2012 Yılı Kazı Sonuçları
ve Merkez Mekânlar Üzerine Düşünceler
Murat Özyıldırım
211

Erken Hıristiyanlık Döneminde Cilicalı
Şifavericiler: Dioscorides, Cosmas ve
Damianus
Sevim Ayteş Canevello
223

Osmanlı'nın Arkeoloji Algısı: Kilikia
Örneği
Songül Ulutaş
233

Olba Kazısı Kiremit Örnekleri
Arkeometrik Çalışmaları
Ali Akın Akyol - Ebru Erdoğan Yıldırım - Emel
Erten - Yusuf Kağan Kadioğlu
249

Kitap Tanıtımı

Tanrıça ve Boğa
Emel Erten
269

İstanbul'un Tarihi Eserleri
Ahmetcan Sayalı
277

Anadolu'da Kadın: On Bin Yıldır Eş, Anne,
Tüccar, Kraliçe
Hüseyin Üreten
281

PRAEFATIO

Olba Kazaları'nın süreli yayını *Seleucia ad Calycadnum*'un 2013 yılında üçüncü sayısını sunarken, dergimizin yayın yaşamına aralık vermeden devam etmekte olmasının mutluluğu içinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Öncelikle, bu yeni sayıda yayınlanmak üzere çalışmalarını bize göndermek nezaketinde bulunan değerli meslektaşlarımıza, yayın kurulu üyelerimize teşekkürlerimizi sunarız. Onların katkılarıyla ortaya çıkan bu sayının, eskiçağ uygarlıkları ve dilleri, tarihi konusunda çalışan akademisyenlerin ve bu alanlara ilgi duyan okurların yakından tanıdıkları Homer Kitabevi tarafından yayınlanması, yayın ekibimiz için ayrı bir sevinç kaynağıdır. Bizimle çalışmayı severek kabul eden değerli dostumuz, Homer Kitabevi sahibi Ayşen Boylu'ya ve *Seleucia ad Calycadnum*'un bu sayısının grafik düzenlemelerini büyük bir titizlikle gerçekleştiren Sinan Turan'a şükran borçluyuz.

Arkeoloji, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri, Sanat Tarihi konularında çalışan uzmanlara dergimiz kapılarının hep açık olduğunu ve gelecek sayılarımızda onların değerli çalışmalarına yer vermekten mutluluk duyacağımızı belirtiriz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (Klasik Filolog, MA)

PREFACE

We are pleased to present volume 3 of *Seleucia ad Calycadnum* which has been continuously published since 2011. First and foremost, we would like to thank all our colleagues for their scholarly contributions and our editorial board for their valued input. Due to their expert participation, we are this and subsequent volumes will be published by Homer Books, widely recognized by those who study ancient civilizations and languages. We are grateful to Ayşen Boylu, owner of Homer Books, who kindly agreed to work with us, and Sinan Turan, who meticulously designed the graphics of this volume.

We would also like to state that our journal is open to scholars of fields of archaeology, ancient languages and cultures and history of art. We would always welcome their works in the forthcoming volumes.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (Classical Philologist, MA)

Olba Kazısı Yayınları
SELEVCIA AD CALYCADNVN

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia ad Calycadnum*, arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık tümü 12 punto büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.
Kitap için:
Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.
Makale için:
Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.
- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Makale ve levhalar, CD’ye yüklenerek çıktısı ile birlikte yollanmalıdır.

Olba Manastırı: 2012 Yılı Kazı Sonuçları ve Merkez Mekânlar Üzerine Düşünceler

Murat Özyıldırım*

Özet

Olba'da 2010 yılında Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında yapılmaya başlanan arkeolojik kazılar, Şeytanderesi Vadisi'ndeki manastıra ait bilgileri de artırmaktadır. Kentin en erken döneme tarihlenen Hıristiyan ibadet yerini mağara-kilise oluşturmaktadır. Olba, 381 yılından başlayarak konsillere kent temsilcisi piskoposları gönderir ve Hıristiyanlık içindeki tartışmalarda yer alır. Kentte bugün kalıntıları görülebilen, mağara-kilise, katedral ve akropolis ile çevresindeki diğer kiliseler, Olba'nın Hıristiyanlık dönemindeki etkin durumunu görmek bakımından önemlidir. Olba'da Hıristiyanlık döneminin en güçlü göstergesi manastırdır. Söz konusu yapıda arkeolojik kazılara 2011 yılında ilk kez başlanması, manastıra ait soruların yanıtlarına ulaşmak bakımından önem taşıyor. Olba manastırında 2012 yılındaki çalışmaların gerçekleştirdiği merkezdeki mekânlar, alanın kullanımına dair yeni sonuçlara ulaşılmasını sağlamaktadır. İki katlı olan manastırın, yapılan kazılardan sonra alt katının bir bölümü ortaya çıkarılmıştır. Kazılar, yapının görüldüğünden daha karmaşık bir mimariye sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Olba, Cilicia, Isauria, Olba manastırı.

Abstract

Starting from 2010, the archaeological excavations directed by Prof. Dr. Emel Erten at Olba have contributed to our knowledge of the monastery located in

* Latince Okutmanı Murat Özyıldırım (MA), Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 33342 - Mersin. E-posta: ozyildirimmurat@gmail.com. İngilizce özet için sevgili Eser Tuna Erten'e çok teşekkür ederim.

the Şeytanderesi Valley. The earliest ecclesiastical site at the city was the cave church. With 381 as the starting year, Olba began sending bishop representatives to councils, and took part in discussions within Christian circles. The cave church, the cathedral, and the acropolis and the churches on the acropolis, whose remains are still visible today, signify the prominent position of Olba in the Christian period. The strongest indicator of the city's Christian period is the monastery. The commencement of the first excavations at this structure in 2011 is vital to finding answers to key questions regarding the monastery. The sectors excavated in 2012 season in the monastery reveal new results about the use of the area. With the excavations, the bottom floor of the two-story monastery has been uncovered. The excavations indicate that the monastery is of more complex structure than predicted before.

Keywords: Olba, Cilicia, Isauria, Monastery of Olba.

Silifke'nin Uzuncaburş beldesinin 4. km doğusundaki Olba kentinde Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında 2001-2009 arasında yapılan arkeolojik yüzey araştırmalarında kentin çeşitli yapıları da incelenmiştir. Bu bağlamda Şeytanderesi Vadisi içinde yer alan manastır üzerine edinilen bilgilerle yapının planı yeniden çizilerek yayınlanmıştır¹. Çizilen söz konusu plan, önceki yıllarda araştırmacılar tarafından yapılan çizimlere yeni mekânlar eklemesi ve manastırın sınırlarının sanıldığından geniş olduğunu göstermesi bakımından oldukça önem taşımaktadır.

Yüzey araştırmalarından sonra T.C. Bakanlar Kurulu kararı ile Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında 2010 yılında Olba'da başlayan arkeolojik kazı çalışmaları kapsamına, 2011 yılında manastır da alınmıştır. Erken Hıristiyanlık Döneminin kentteki en büyük yapısı olan manastır gerek dinsel yaşama ait bilgiler vermesi ve gerekse mimarisinin incelenmesi bakımından önemlidir.

Manastırda gerçekleştirilen kazı çalışmasıyla birlikte ortaya çıkan mekânlar, Olba manastırının yüzey araştırmalarında yenilenen planının tekrar çizilmesi zorunluluğunu ortaya koymuştur. Kazı öncesi görülmeyen mekânlar, kazıların ilerlemesiyle zaman içinde ortaya çıkarılmıştır.

1 Olba'da yapılan yüzey araştırmalarının manastıra ait sonuçları ve yapının yeniden oluşturulan planı için bkz; Özyıldırım - Ünalın 2011, 147-166. Manastırda 2012 yılındaki kazılar, arkeolog Yavuz Yeğin'in açma başkanlığında Mersin Ü. Arkeoloji Bölümü öğrencileri Ahmetcan Sayali, Hidayet Özdirek ve işçilerimizden oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Mimari çizimler, Alev Günay ve Burak Yazıcı tarafından yapılmıştır.

Öte yandan yapının bazı bölümlerinin yüksek lisans tez konuları olarak çalışılmakta olması, manastıra ait bilgilerin artması bakımından kuşkusuz çok yararlı olacaktır².

Bilindiği gibi bir piskoposluk merkezi olarak Olba kenti, Erken Hıristiyanlığın Isauria'daki en önemli yerleşimlerinden biridir. Olba, 381 yılından itibaren Hıristiyanlık içinde çok karmaşık dinsel tartışmaların yapıldığı çeşitli konsillere kent piskoposlarını temsilci olarak gönderir³. İmparator Zeno'nun (425-491) Constantinopolis'teki imparatorluk tahtını bıraktıktan sonra Olba'da kaldığına dair bilgiler, bunu kuvvetli biçimde desteklemektedir⁴. Isaurialı Zeno'nun Olba'da kalması, burayı diğer Cilicia ve Isauria kentleri arasında ayrıcalıklı hale getirmektedir. Cilicia'nın yüksek dağlarında yer alan, ulaşımı oldukça zor bir kent, Erken Hıristiyanlık Dönemi mimari eserleri bakımından zenginliği, Constantinopolis tahtına oturan Isaurialı İmparator Zeno ile mutlak ilişkili olmalıdır.

Kentte yapılan arkeolojik araştırmalar, Erken Hıristiyanlık Dönemine ait mimari yapıların ve mezarların⁵ Olba'nın değişik yerlerinde tespit edilmesini sağlamıştır. Olba'da bugüne kadar yapılan yüzey araştırmaları ve arkeolojik kazılarda kent Erken Hıristiyanlık Dönemine ait gerek mimari gerekse küçük buluntular, değerlendirilerek yayınlanmıştır.

Kent, Hıristiyanlık döneminde bölgedeki diğer yerleşimlerden iki dinsel yapısıyla ayrıca öne çıkarak dikkat çekmektedir. Bunlar; Şeytanderesi Vadisi içinde yaklaşık 3 km. güneyde yer alan Mağara - Kilise ve manastır yapısıdır. Mağara - Kilise, yaklaşık III. yüzyıla tarihlenmektedir ve Olba kentinde Hıristiyanlığın en erken dinsel mekânı olması bakımından son derece ilginç ve önemlidir. Mağara'nın Hıristiyanlık öncesinde de kullanımı olabileceği, üzerinde düşünülmesi gereken bir olgudur. Mağara - Kilise, hemen mağaraya girişin doğu yönüne doğru 5. yüzyılda yapılan kilise kalıntısıyla da önemini sürdürdüğünü göstermektedir⁶.

2 Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Emel Erten'in danışmanlığında arkeolog Yavuz Yeğin, "Olba Manastırı Mimari Plastik Süslemeleri ve Kutsal Mekân İlişkileri" ile arkeolog Ebru Yıldırım, "Olba Manastırı Çatı Kiremitleri ve Örtü Sistemleri"ni yüksek lisans tez konusu olarak hazırlamaktadır.

3 The Catholic Encyclopedia "Olba" 1912; Olba piskoposlarının adları için bkz.; Özyıldırım 2003, 145-154; Özyıldırım - Ünalın 2011, 158.

4 Canevello Ayteş - Özyıldırım 2009, 25.

5 Olba'nın Erken Hıristiyanlık Dönemine ait mezarlar, Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölümü doktora öğrencisi, Öğr. Gör. Tuna Akçay (MA) tarafından yayınlanmıştır, bkz.; Akçay 2011, 133-146.

6 Mağara - Kilise hakkında Prof. Dr. Gülgün Köroğlu'nun verdiği bilgiler için bkz.; Erten - Özyıldırım 2012, 35.

Olba'nın Hıristiyanlığa ait ikinci önemli yapısı manastırsa, Olba akropolisini ile Doğu Tepesi arasında Doğu Vadisi'nde yer almaktadır. Olba manastırı, yapının çeşitli bölümleri birbirinden farklı yapım aşamaları ve taş işçiliği stilleri göstermekle birlikte 5. yüzyıl sonlarına tarihlenmektedir. Manastır içinde piskoposların kabirlerinin bulunduğu tonozlu mezar yapısının Akkale'deki *mausoleum* ile duvar tekniği bakımından dikkat çekici benzerliği, karşılaştırmalı tarihlendirme bakımından önemli bir kanıt oluşturmaktadır. *Mausoleumun*, Korinth sütun başlıklarının işleniş özelliklerinden yola çıkılarak bölgedeki benzerleri ile karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan tarih 480-520 arasındadır⁷. Yapının bu tarihlerde inşa edilmiş olması, Olba'daki manastır için de önemli bir karşılaştırma sağlamaktadır. Öte yandan manastır için düşünülen söz konusu tarihlenmenin mimari verilerinden başka, özellikle Isaurialı İmparator Zeno'nun Constantinopolis'te tahtta olduğu yıllar üzerinde durulmalıdır.

Bilindiği gibi bir manastır oluşturmak, kilise inşa etmekten farklıdır. Bu yapılarda yaşayanlar, dinsel hiyerarşi içinde yer alır ve Olba, bir piskoposluk merkezi olduğu için Seleucia ad Calycadnum Başpiskoposluğu ile de yoğun ilişki içine girmiş olmalıdırlar. Olba Manastırı gibi kentin akropolisine çok yakın bir yerde kurulan bir manastır, doğrudan şehir yaşamıyla iç içedir. Şöyle; Caesarealı Basileus'un manastır yaşam sistemine uygun olarak, manastırda dış dünyayla tüm ilişkilerini kesen bir yaşamı benimsememiş olmaları gereken Olba manastırı keşişleri de mutlaka manastırın ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışmışlardır. Bu çalışmanın, Olba sınırları içindeki verimli tarlalarda ve çevrede örnekleri çok sayıda bulunan işlikler nedeniyle şarap yapımında olduğu düşünülebilir.

Olba manastırı, kentin dinsel ve sosyal yaşam arasındaki ilişkilerini anlayabilmek, Hıristiyanlığın Olba'daki etkisini belirleyebilmek bakımından dikkat çekmektedir. Manastır, yapılan kazılar sonucunda bulunan mimari ve küçük buluntuların değerlendirilmesiyle Olba'da Erken Hıristiyanlık Dönemine ait bilgilerin artmasını sağlamaktadır (Lev. 1).

Manastırdaki kazı çalışmalarının ilk bilimsel sonuçları, 2012 yılında yayınlanmıştır⁸. Buna göre, manastırda yeni bölümler ortaya çıkarılmış, yapının bir yangın sonucu tahrip olduğu kazılan alandaki yangın tabakasının bulunuşuyla ilk kez öğrenilmiştir.

7 Edwards 1989, 46-56. Bu önemli kaynak için Prof. Dr. Emel Erten'e çok teşekkür ederim.

8 Olba Manastırı 2011 kazı sonuçlarının ayrıntılı bilgisi için bkz.; Özyıldırım 2012, 105-118.

Manastırda iki katlı ana mekân, kuzeyde tonozlu mezarın yer aldığı duvar ile manastırın güney girişindeki merdiven basamakları, doğuda manastır dış duvarı ile batıda ana kaya ile sınırlanan 11 m. x 4. 10 m.'lik dikdörtgen bölümden oluşmaktadır. Kazıdan önce bütün mekân, tümüyle toprakla dolu olduğundan alt katın kullanım amacı ve mimarisine ilişkin daha önce yayınlanmış herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar, alt katın 420 cm. uzunluğunda örme taşlarla oluşturulan bir duvarla ikiye ayrıldığını ve uzun kenarları doğu - batı doğrultusunda dikdörtgen planlı iki ayrı oda halinde yapıldığını göstermektedir (Lev. 2).

Söz konusu mekânlardan kuzeyde yer alan, yaklaşık 320 cm. x 410 cm. boyutlarında olan oda, doğu sonundaki bölümde tamamen ana kayadan oluşan bir oyukla birleşmekte ve dolayısıyla mekân genişletilmektedir. Sözü geçen doğal oyuk, dikkati çeker biçimde olduğu gibi bırakılmış durumdadır. Doğal oyuğun taban döşemesi, blok taşlar ya da *opus sectile* ile değil ana kayanın yer yer düzlenmesiyle oluşturulmuştur. Mekân, gün ışığı almamaktadır. Bilindiği gibi manastırlar, keşişlerin sadece ibadet ettikleri değil birlikte sosyal bir yaşam geçirdiği dinsel yapılardır. Bu bakımdan yiyecek ve içeceklerin saklanması için bir bölümün manastır bütünü içinde yer alması gerekir. Böyle bir bölümün manastırda üst katta bulunması, kışları çok soğuk, kar yağışlı ve yazları çok sıcak geçiren yaklaşık 950 m. rakımlı bir yerleşim olan Olba'daki hava şartları düşünüldüğünde, olanaksızdır. Zaten gün ışığı, yiyecek ve içeceklerin bozulmasını çabuklaştırıcı bir etkiye sahiptir ve üst kat bu bakımdan da uygun görünmemektedir. Bu nedenle, alt katta yer alan mekânın manastırın yiyecek ve içeceklerinin korunduğu mahzen bölümü olması, akla uygun görünüyor. Alt katta yer alan mahzenin üst katına ait arkeolojik veya yazınsal herhangi bir veri bulunmadığından üst kat kuzey odasının kullanımına ilişkin bir yorum, şimdilik ne yazık ki yapılamamaktadır.

Ana mekânda alt kat güney odası da 2012 çalışmalarında ortaya çıkarılan mekânlar arasındadır (Lev. 3). Buranın işlevi, hemen yanındaki mahzen olarak önerdiğimiz alandan tamamen farklılık göstermektedir. Şöyle; Kuzey odası, mimari herhangi bir süslemeye sahip olmadığı gibi ana kayadaki oyuğu da kapsayan bir depo/mahzen niteliğindedir. Oysa alt güney odası, mimari özellikleriyle kuzeydeki mahzenden farklılık göstermektedir. Doğru cephesini oluşturan ana kaya özenli bir şekilde düzleştirilmiş durumdadır. Odanın ortasında kemerli bir geçiş oluşturularak güney odası kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Odanın kuzey duvarında ve doğu duvarında, ana kayada, yerden yaklaşık 1 m. yükseklikte,

düzenlen bölümü –en geniş olduğunda– 30 cm.’ye ulaşan, eşya koymak için oluşturulan iki çıkıntı bulunmaktadır.

Alt kat güney odasındaki kazı çalışmaları sonunda Olba’daki manastırın şimdiye kadar bulunan en düzenli taban döşemesi de sağlam kısmıyla ortaya çıkarılmıştır. Buna göre; yapılan çalışmalarda manastır taban döşemelerinin birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Manastırdaki iki dönem sürdürülen kazılarda değişik biçimlere sahip *opus sectile* parçalar ile ana kaya düzlenerek oluşturulan taban döşeme düzenlemelerinin yapıda farklı bölümlerdeki taban döşemelerinde kullanıldığı bilinmektedir⁹. Çalışmalarda, daha evvel ele geçen altıgen biçimli parçalardan farklı olarak daire, kare, üçgen *opus sectile* parçaları da bulunarak yapının tabanında kullanılan döşeme biçimlerine ilişkin yeni veriler elde edilmiştir. Alt kat güney odasında ortaya çıkarılan dikdörtgen biçimli, oldukça düzgün yerleştirilmiş, derzli taş döşeme ise ana kaya yerine kaliteli taban döşeme işçiliğinin de manastırda görülmesi bakımından önemlidir.

Güney odasının üst katını oluşturan mekân, manastırın merkezinde yer alan apsisli ve tek nefli 410 cm. x 560 cm. boyutlarındaki kilisedir. Mekânın kullanım amacı, günümüze kadar korunarak gelen ana kayaya oyulan apsisi sayesinde anlaşılmaktadır. Kilisenin hemen alt katındaki mekânın dini eşyaların saklanmasıyla yönelik olarak yapılmış olması, en güçlü olasılıktır¹⁰ (Lev. 4). Manastırdaki üç kiliseden biri olan ana mekândaki söz konusu kilise, alt katta bulunan dini eşyaların konulduğu güney oda, piskoposlara ait olması gereken üç kabri barındıran tonozlu mezar ve inziva odasını bütünleyici mahiyette bir dinsel işlevi yüklenmektedir.

Yine alt kat güney odada, merdiven altında yer alan ve önceki çalışmalarımızda, manastırlarda keşişlerin çekildikleri “inziva odası” olması gerektiğini önerdiğimiz bölüm, kazı sonucunda tümüyle temizlenerek ortaya çıkarılmıştır. Ana kaya, –tavandaki taşçı aletlerinin bıraktığı izlerden anlaşıldığına göre– yer yer düzlenerek mekân, bir kişinin oturacağı şekilde oluşturulmuştur. İnziva odasında taş ya da *opus sectile* taban döşemesi bulunmamakta ve tabanın sadece ana kayanın düzlenmesiyle oluşturulduğu görülmektedir.

Olba’da manastırın güneyinde iki ayrı giriş yer almaktadır. Manastır içindeki merdivene açılan bu girişlerden doğuda olan yaklaşık, 170 cm.

9 Özyıldırım 2012, 108.

10 Bu konudaki değerlendirme ve önerileri için sevgili arkadaşım, Prof. Dr. Gülgün Köroğlu’na teşekkür ederim.

x 330 cm. boyutunda bir sahanlığa açılmaktadır. Merdiven basamakları, zaman içinde ana kayada meydana gelen aşınma nedeniyle birbirinden farklı ölçüler vermekle birlikte ortalama boyutları yaklaşık 340 cm. x 35 cm. olarak belirlenebilmektedir. Yapılan temizlik çalışmaları sonunda, özellikle sahanlık alanı ve yukarıya doğru çıkan basamakların sağlam durumda, ancak alt kısımda yer alan basamakların oldukça tahrip olduğu görülmektedir (Lev. 5).

Manastırın güney girişinde yer alan taş teknenin temizlik ve kazısı da 2012 kazı döneminde gerçekleştirilmiştir. “Tekne” olarak adlandırığımız ve bir kanalla manastırın içine bağlanan söz konusu haznenin genişliği 3 m, derinliği 1.20 m. yüksekliği 1 m’dir. Manastırın bu küçük bölümü, verdiği şaşırtıcı zenginlikteki arkeolojik buluntular bakımından önemlidir. Bu bölümde yapılan kazı çalışmalarının sonunda çok sayıda sikkenin yanısıra keramik parçaları, cam ve metal buluntular ele geçmiştir. Manastırda yapılan kazılarda ele geçen çok sayıda küçük buluntuların bir bölümü, Prof. Dr. Emel Erten tarafından ayrıntılı olarak yayınlanmaktadır¹¹.

Manastırın merkez mekânında 2011 yılı kazı döneminde gerçekleştirilen çalışmalarda yangın tabakasına rastlanmış ve yapının bir yangınla tahrip olduğu belirlenmiştir. Söz konusu yıl yapılan çalışmalarda bulunan yanmış çok sayıda çatı kiremiti parçaları da bunu göstermektedir. Olba’daki manastırda 2012 yılı kazı çalışmalarında, yanmış ve yanmamış halde çatı kiremitlerine ait birçok parçalar bulunmuştur. Ancak önceki kazı çalışmasında hiç bulunmayan, üzerlerinde haç betimleri yer alan kiremitler, 2012 yılında ilk kez ele geçmiş ve manastır hakkındaki bilgilere yenileri böylelikle eklenmiştir. Kazılarda, haç betimli ya da betimsiz kiremitleri, kırık parçalar halinde bulunmuştur.

Çatı kiremitleri üzerinde yer alan haç betimlerinin tümü kabartma biçiminde yapılmıştır. Genel olarak kiremitler, iki biçimde haç damgayı sahiptir; Bunlardan ilk grupta yer alan haç damgalı kiremitler, daire içinde, kolları birbirine eşit uzunlukta Yunan haçı biçimli olarak betimlenmiştir. İkinci grupta daire içinde olmayan haçlar yer almaktadır. Hıristiyanlığa ait kutsal bir mekânda bulunan ve *signum Christi = İsa’nın işareti*’ne sahip kiremit parçaları, bu özellikleriyle kuşkusuz dikkat çekmektedir.

11 Seleucia ad Calycadnum Dergisi’nin bu sayısında sevgili arkadaşım, Olba Kazısı Başkanı Prof. Dr. Emel Erten, “Olba Kazılarında Küçük Buluntular” başlıklı makalesinin bir bölümünde Olba Manastırı küçük buluntularını değerlendirmektedir.

Kazılarda bulunan çatı kiremitleri, manastır çatısının sağlam olduğu döneme ait yeni ve önemli bilgiler vermektedir. Haç betimli kiremitlerin manastırın çatısına yerleştirildikleri dönemde haç betimleri dışarıdan görünür şekilde dizildikleri söylenebilir. Olba manastırı çatı kiremitleri ve örgüsü üzerine çalışan arkeolog Ebru Yıldırım, “*Olba Manastırı kazıları sırasında ortaya çıkartılan haç damgalı kırık kiremit parçaları üzerinde yapılan incelemelerde, bu parçaların kiremitlerin gövde bölümlerini oluşturduğu anlaşılmış ve buna istinaden haç damgalarının da düz örtü kiremitlerinin (Stroter) orta bölümüne yapıldığı sonucuna varılmıştır. Damgalar, kiremitler üzerine henüz pişirilmeden önce, kiremit yaşken uygulanmaktadır. Fakat Olba Manastırı’ndaki damgaların kabartma şeklinde olması ve kiremit üzerinde herhangi bir mühür ya da damga izi bulunmaması bunların, farklı bir yöntemle yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Kiremitlerin kalıp ile yapıldığı bilinmektedir. Olba Manastırı’ndaki kiremitler de haç betimli olarak hazırlanmış olan bir kalıptan çıkmış olabilir. Haç damgalı kiremit örnekleri Salamis kentinde¹², Britanya Littlecote’de¹³ ve Atina Agorası’nda¹⁴ görülmektedir*” bilgilerini vermektedir (Lev. 6).

Olba’daki manastırda yapılan ve yapılması gelecek kazı dönemlerinde de planlanan bilimsel kazı çalışmaları, yapının özellikle mimari durumuna ilişkin bilgilerin çoğalmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çalışmalar ilerledikçe, yapının bilinmeyenlerinin aydınlatılması ve bilgi olmayan bölümlerin kullanım amaçlarının ortaya konulması sağlanabilecektir.

12 Coşkun 2007, 24.

13 Brodribb 1987, 27 ve 118.

14 Felsch 1990, 304.

Levhalar

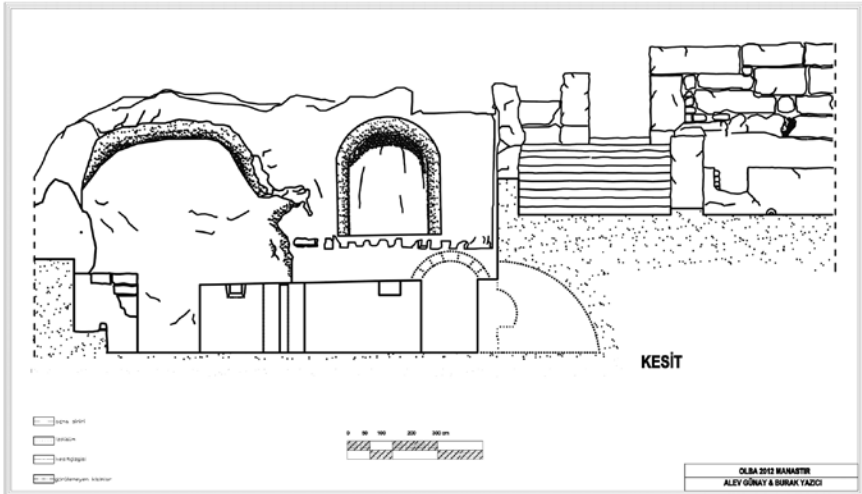
Lev. 1: Olba Manastırı kazıları ve yapının genel görünümü.

Lev. 2: Olba Manastırında ana mekânda yer alan alt kat kuzey -mahzen- ve güney odalarının görünümü.

Lev. 3: Alt kat güney odasının kazı sonrası görünümü.

Lev. 4: Ana mekânda mahzen ve güney odası ile üst kattaki kilise apsininin karşıdan görünümü (Çizim: Burak Yazıcı).

Lev. 5: Manastırın güney girişindeki tekne ve merdiven basamaklarının kazı sonrası görünümü.

Lev. 6: Olba Manastırında bulunan Yunan haçı kabartmalı çatı kiremiti parçası.

Kaynakça

Akçay 2011

Akçay, T., “Olba’da Hıristiyan Mezarları”, Seleucia ad Calycadnum I, Ankara.

Brodribb 1987

Brodribb, G., *Roman Brick and Tile*.

Canevello Ayteş - Özyıldırım 2009

Canevello Ayteş, S., - Özyıldırım, M., Constantinopolis Tahtında Isaurialı Bir İmparator: Zeno”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları (Yaşam Öyküsü) TB Yay., İstanbul.

Coşkun 2007

Coşkun, A., “Salamis Kenti Çatı Kiremitleri Üzerine Bazı Gözlemler”, Anadolu/Anatolia 33.

Edwards 1989

Edwards, W., R., “The Domed Mausoleum at Akkale in Cilicia”, BYZANTINOSLAVICA - Revue Internationale des Etudes Byzantines 50.

Erten - Özyıldırım 2010

Erten, E., - Özyıldırım, M., “Olba Araştırması 2009”, Türk Eskiçağ Bilimleri Haberler Dergisi, S., 30, İstanbul.

Felsch 1990

Felsch, R.C.S., “Further Stamped Roof Tiles from Central Greece, Attica, and the Peloponnese”, Hesperia Vol. 59 No: 1.

Özyıldırım 2003

Özyıldırım, M., “İlkçağ ve Erken Hıristiyanlık Kaynaklarında Olba Sözcüğünün Değişik Kullanımları”, Olba VIII (Özel Sayı), Mersin.

Özyıldırım - Ünalın 2011

Özyıldırım, M., - Ünalın, H, S., “Isauria Dağlarında Hıristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı”, Seleucia ad Calycadnum I, Ankara.

Özyıldırım 2012

Özyıldırım, M., Olba Manastırı Hakkında Arkeolojik ve Yazınsal Yeni Bilgiler”, Seleucia ad Calycadnum II, Ankara.

The Catholic Encyclopedia “Olba” 1912, şurada: <http://www.newadvent.org/cathen/11235a.htm>